

Kommunikation mellan landskapsarkitekt och brukare under ett gestaltningsmöte

En undersökning av olika kommunikationssätt i trädgårdsplanering

Elin Öhman

Kandidatarbete vid institutionen för stad och land i Uppsala, LA- avdelningen

EX0529 Kandidatarbete i landskapsarkitektur, 2010, 15hp på landskapsarkitektprogrammet

© Elin Öhman

Omslagsfoto: Elin Öhman, 2010. Föreställer mötet mellan brukarna och landskapsarkitekten

Titel: Kommunikation mellan landskapsarkitekt och brukare under ett gestaltningsmöte

Nyckelord: kommunikationsverktyg, gestaltningsprocess, landskapsarkitekt, brukare, trädgårdsplanering, post it-lappsövning, Erken

Handledare: Anna Tandré, institutionen för stad och land

Examinator: Åsa Heiter, institutionen för stad och land

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se/>

Introduktion

Syftet med denna utredning är att välja ut och utveckla kommunikationsövningar under det första stadiet av en gestaltningsprocess. Dessa övningar kan sedan landskapsarkitekten använda sig av tillsammans med brukaren i syfte att utvärdera dem i en verklig situation.

Problembakgrund

Som landskapsarkitekt är det viktigt att förstå de människor man skapar för. Därför är det också viktigt att ha en förståelse för olika sätt att kommunicera på och att ha ett tydligt förhållningssätt till användarna. I detta arbete kommer kommunikationen mellan landskapsarkitekten och den enskilda privata tomtägaren att undersökas närmare.

Tolkningsprocessen som företas då landskapsarkitekten översätter en kunds idéer till användbara begrepp och uppslag står i centrum här. Det är viktigt att förvissa sig om att inget går förlorat i kommunikationen mellan de olika parterna och att alla tankar och idéer tas till vara och utnyttjas på ett bra sätt. Det är inget som säger att landskapsarkitekten och kunden har motsägande idéer, men däremot är det vanligt att den senare har bristfälliga kunskaper inom trädgård. De som redan har ett intresse för trädgård och därmed också en rik vokabulär inom ämnet, har oftast redan tagit saken i egna händer. Kontentan blir att de som aktivt letar hjälp för att gestalta om sin trädgård i större utsträckning har bristande trädgårdskunskaper.

I större projekt är det brukligt att hålla samråd under planeringsprocessen för att ge användarna en chans att uttrycka sina åsikter om en plats, men under planerandet av en privat trädgård sker en annan typ av möte. Ett vanligt förfarande är att landskapsarkitekten och kunden går en runda i trädgården och för ett samtal om hur gestaltningen kan/ska komma att se ut. I detta arbete har dock fokus legat på att undersöka och utveckla möjligheten att hjälpa kunden att uttrycka sina idéer och tankar som en komplettering till denna rundtur. För att undersöka hur detta möte kan bli så givande och innehållsrikt som möjligt för båda parter utförs här en fallstudie av en gestaltningsprocess mellan en landskapsarkitekt och fyra brukare, tillika fastighetsägare. Detta kommer sedan att utmynna i ett gestaltningsförslag utanför det här arbetets ramar.

Deltagarna i undersökningen äger en fastighet vid sjön Erken öster om Uppsala och är släkt med författaren. Den norra delen av sjön omges av fritidshus och fylls säsongvis med sommargäster. De fyra ägarna, mor och tre vuxna barn, ville förnya sin trädgård med hjälp av en landskapsarkitekt och processen dokumenterades och utvärderades i denna fallstudie i syfte att analysera de svårigheter och möjligheter som kan uppkomma. Deltagarna var redan från början införstådda i arbetets syfte och var villiga att ställa upp i denna undersökning tack vare det gestaltningsförslag som senare kommer att produceras för deras räkning.

Studien fokuserar på mötet mellan landskapsarkitekt och brukare och förhåller sig inte till olika typer av traditionella samrådsmetoder. Eftersom det är de tidiga stadierna av processen som är intressant för studien kommer inte det färdiga

gestaltungsförslaget att presenteras här. Studien involverar endast fyra deltagare på grund av arbetets tidsbegränsning. Det kan också tilläggas att landskapsarkitekten i fråga är densamma som författaren och alltså inte färdigutexaminerad ännu.

Metod

Undersökningen inleddes med en litteraturstudie som gav vägledning för hur arbetet kunde planeras och utföras. För att få en förståelse för hur människan kommunicerar studerades främst tre böcker – *Miljökommunikation* (Hallgren & Ljung 2005), *Planerare och boende i dialog* (de Laval 1997) samt *Att bygga lösningar* (Berg & De Jong 2006). Dessa böcker gav kunskap om hur dialogen fungerar under ett projekts förlopp och hur man som projektledare kan arbeta med dess olika delar. Eftersom undersökningen bygger på en samverkan mellan två olika parter blev det inte bara viktigt att utveckla en metod i form av enkäter och liknande utan också att få en inblick i psykologin bakom kommunikation och ledarskap.

För att få insikt i hur tidigare undersökningar utförts och vad de resulterat i studerades kandidatarbetet *Bilden som kommunikationsverktyg* (Forsslund 2009), ett arbete som tar upp olika metoder för kommunikation baserat på bilder och visuella hjälpmedel. Genom att studera Forsslunds arbete (2009) och samtidigt använda kunskapen som inhämtats i litteraturen ovan började arbetet med att identifiera och prova nya sätt att kommunicera på.

För att få ett övergripande resultat var det viktigt att testa ett flertal olika tillvägagångssätt på flera deltagare, samtidigt som det måste finnas någon typ av referens att utgå ifrån. Det betyder att det måste finnas information om hur deltagarna skulle ha svarat i den händelse av att de inte fick hjälp av de olika tillvägagångssätten. Det var också viktigt att deltagarna kunde ge respons på dessa tillvägagångssätt så att det var lättförståeligt både för dem och för landskapsarkitekten.

Undersökningens fyra deltagare hade varierande kunskap inom trädgårdsområdet. Deltagare utförde undersökningen den 2 maj 2010 under drygt en timme under ledning av landskapsarkitekten.

Nedan kommer respektive steg i processen att beskrivas mer utförligt.

Resultat

Övningarnas urval och utveckling

Genom att undersöka befintliga kommunikationsmetoder i en litteraturstudie identifierade jag olika tillvägagångssätt som jag sedan vidareutvecklade. Jag valde att fokusera på övningar som kunde underlätta för deltagarna att uttrycka sig på olika sätt. De olika tillvägagångssätten utfördes och provades direkt på brukarna och landskapsarkitekten.

De olika övningarna testades individuellt på deltagarna och sedan utvärderades de. Det var viktigt att utföra undersökningen på ett flertal deltagare för att kunna urskilja skillnader och likheter dem emellan. Övningarna som

utvecklades delades in i olika steg som syftade till att på olika sätt hjälpa deltagarna att uttrycka sig.

Deltagarna utgjordes av Märিত, 71 år, Susanne, 49 år, Anette, 47 år samt Karl, 42 år (namnen är fingerade). Märិត och Susanne besitter ett stort trädgårdsintresse och har under hela sina liv ägnat ledig tid åt att plantera och att arbeta i trädgården. De skiljer sig däremot åt på en punkt – graden av utbildning. Susanne har gått en lång utbildning inom det naturvetenskapliga området och är van vid att uttrycka sig skriftligt medan Märិត har gått en betydligt kortare utbildning och inte alls känner sig lika säker på att skriva som på att samtala eller diskutera. Anette och Karl har båda en gymnasieutbildning i botten men saknar helt intresset för trädgård. De studerade språk respektive ekonomi på gymnasiet och arbetar mycket sällan i trädgården vid Erken. De är dock båda måna om att få en trädgård som de trivs i. Samtliga deltagare känner varandra väl sedan tidigare eftersom de ingår i samma familj och har länge pratat sinsemellan om att förnya sin trädgård.

Bråkarna och landskapsarkitekten hade olika förutsättningar då det kom till vokabulär och kunskap inom ämnet trädgård och därmed uppstod ett behov av att underlätta denna barriär. De två olika parterna hade också olika utbildning och olika intressen. Deras olika bakgrund betyder dock inte att de nödvändigtvis har olika tankar och idéer om trädgården i fråga.

När de olika stegen var utförda svarade deltagarna på en enkät där de utvärderade dem. Deras svar utgjorde resultatet för undersökningen.

Kommunikation mellan människor

För att börja bena ut begreppen kring kommunikationens olika delar studerades olika böcker i ämnet. Suzanne de Laval menar att ”experten, planeraren, arkitekten /... / har ett stort ansvar för att lära sig att förstå och att föra en dialog med /... / den blivande brukaren under projektets tillblivelse” (de Laval 1997, s. 253) och att det är just detta som gör att ”produkten kan utvecklas”.

Författarna Lars Hallgren och Magnus Ljung menar att ”kommunikations-situationer utgörs av en komplex dynamik mellan handling, scen, aktör, medel och syfte” och att orsaken till att människor har olika åsikter beror på att de från grunden har olika perspektiv. De menar också att det som händer då vi kommunicerar är att ”vi provar att se på världen med andras glasögon” och att vi på så sätt lär oss saker (Hallgren & Ljung 2005, s. 63).

För att kommunikationen ska fungera bra och bli till ett demokratiskt samtal menar Hallgren och Ljung att man bland annat ska vara medveten om ”hur man frågar” och ”hur och vad man bekräftar” som ledare för en diskussion. Ytterligare en aspekt är *planeringen* av undersökningen vilket de betonar i kapitlet som heter just *Planering – att lägga en bra grund*. De menar att det inte går att förutspå hur saker kommer att gå hur mycket man än planerar men att det går att förbereda sig så pass mycket att ”det okontrollerbara [blir] mindre skrämmande” (Hallgren & Ljung 2005, s. 64, 95).

Hallgren och Ljung betonar också vikten av att ha en dagordning att följa och understryker betydelsen av att ställa sig vitala frågor om hur processen ska fungera. Det är för att det inte ska uppstå några frågor då man befinner sig mitt uppe i undersökningen (Hallgren & Ljung 2005, s. 120, 122).

Författarna belyser också det faktum att man som processledare måste lita på sin egen förmåga och på sin metod för att undvika förvirring bland deltagarna.

Hallgren och Ljung ger också ett tips om en övning som de kallar post it-lappsövningen. Övningen går ut på att deltagarna ska skriva ner korta meningar eller nyckelord som sedan ska sättas upp på ett block vilket ska leda till ett konkret resultat och en indelning av kategorier av olika idéer och perspektiv (Hallgren & Ljung 2005, s. 127, 183).

Bildkommunikation

Jenny Forslund undersöker i sitt kandidatarbete hur bilden fungerar som kommunikationsverktyg. Genom att hålla tre olika möten med förskolepersonal på tre olika sätt försöker hon utveckla en fungerande kommunikationsprocess. De tre arbetssätten kretsar kring bilden, ordet och skissen som kommunikationsverktyg och hon utför de tre mötena med olika deltagare varje gång. Deltagarna har dock liknande bakgrund för att hon säkrare ska kunna jämföra de olika arbetssätten med varandra (Forslund 2009).

Att visa bilder för deltagarna blev omtyckt och de tyckte att det var ”roligt och inspirerande” att välja bilder. Att diskutera genom ord tyckte deltagarna däremot var mycket svårt eftersom de kände sig ”blockerade” och hade svårt att välja ut ord som passade. I denna övning ombads också deltagarna att illustrera sina ord genom att skissa, vilket direkt resulterade i att många hävdade att de inte kunde rita, och på så sätt blev kommunikationen lidande. Deltagarna skulle slutligen skissa tillsammans på en plan över skolgården vilket resulterade i att de fastnade i detaljer och i att de endast fokuserade på konkreta objekt snarare än känslor eller en karaktär. Slutsatsen i Forslunds arbete var att bilden hjälpte deltagarna mycket i diskussionen medan ordet som kommunikationsmedel verkade hämmande på deltagarna. Däremot kunde bilden fungera som språngbräda till nya ord och nya funderingar och på så sätt starta en ny tankebana hos deltagarna (Forslund 2009, s. 6, 9-10).

Utarbetande av kommunikationssteg

Hallgren och Ljungs resonemang kring det demokratiska samtalet och vikten av hur ledarrollen fungerar (Hallgren & Ljung 2009, s. 64, 95, 120, 122) har varit en viktig del i arbetet om hur mina enkäter och steg utförts. För att inte glömma betydelsefulla begrepp eller viktiga informationspunkter under mötet med de fyra deltagarna skapade jag en dagordning där det också stod vägledande stödord som beskrev hur landskapsarkitekten i egenskap av projektledare skulle bete sig. Mötet planerades noga i förväg och datum, tid och plats bestämdes så att deltagarna inte skulle riskera att bli störda.

Det var också viktigt att de olika övningarna, eller stegen, skulle fungera smidigt utan onödiga avbrott på grund av att någon formulering eller instruktion var otydlig. För att motverka detta utfördes således en testundersökning på en utomstående privatperson som genomförde hela undersökningen och sedan kommenterade upplägget så att ändringar kunde utföras.

Post it-lappsövningen som beskrivs av Hallgren och Ljung (2009, s. 183) utvecklades för att passa just denna undersökning. Detta gjordes genom att begränsa kommunikationen mellan deltagarna så att de inte tilläts diskutera med varandra samt genom att modifiera blocket och dess roll i den tidigare beskrivna post it-lappsövningen, så att det nu motsvarades av en enkel plan över tomten. I Hallgren och Ljungs version av övningen arbetade deltagarna enskilt med att

skriva på lapparna för att sedan resultera i att samtliga deltagare tillsammans satte upp lapparna på en gemensam skärm för att direkt kunna jämföra och dela in sina lappar efter olika mönster (2009, s. 183.) Eftersom denna undersökning baseras på en enskild insats av deltagarna ändrades detta.

Resultatet från Forslunds arbete (2009) utgjorde en grund för de övningar som utarbetades i min undersökning. Eftersom hennes resultat visade att deltagarna tyckte om att välja bilder men ogillade att skissa och att förklara med ord (2009, s. 6) anpassades detta arbetes övningar på dessa resultat. Övningarna fick arbetsnamnet *steg* eftersom de skulle utföras i en viss ordning. Ett inledande steg, Steg 1, utgjordes av ett referensunderlag och det slutliga steget, Steg 5, utgjordes av en responsenkät. Utöver dessa bestod undersökningen av tre huvudsakliga steg, Steg 2, 3 och 4.

Deltagarna utförde stegen samlade vid samma bord vid samma tidpunkt, vilket betyder att de hade möjlighet att titta på och småprata med varandra. De blev dock tillsagda att de skulle jobba helt på egen hand och inte diskutera med varandra. Orsaken till att de inte placerades vid olika bord var för att få en försäkran om att de alla gavs samma information och samma förutsättningar.

Test av stegen

Utförandet av testundersökningen utfördes innan den huvudsakliga undersökningen ägde rum för att fungera som första utkast och som ett sätt att prova de olika stegen användbarhet. Testet prövades på en utomstående privatperson med utbildning inom det vetenskapliga fältet och helt utan kunskaper inom trädgårdsområdet en förmiddag den 16 april två veckor innan den avgörande undersökningen med de fyra deltagarna den 2 maj. Testet tog en halvtimme att slutföra och resulterade i en större förändring av steg 4, post it-lappsövningen. Ändringen förklaras mer utförligt under *Steg 4* nedan.

Genomförande och utvärdering av de olika stegen

Steg 1 – Referensunderlag

Detta steg fungerade som en referens och utgjordes av att deltagarna skulle skriva förutsättningslöst på ett nästan helt tomt papper.

Metod och genomförande

En penna och varsitt papper gavs till samtliga deltagare där det enbart stod ”Beskriv hur du vill att din trädgård ska se ut” samt en ruta att skriva sitt namn i. De blev informerade om att de fick ta så lång tid på sig som de behövde för att slutföra steget.

Övningen utformades för att vara så neutralt som möjligt, det vill säga så avskalat på ledande frågor att endast deltagarnas egna idéer och kunskap lyser igenom. Detta steg utformades för att fungera som en referens och jämförande underlag för kommande steg.

Resultat

Märit, Anette och Karl lämnade in sina papper efter fem minuter och hade skrivit i genomsnitt 4,5 rader. De tyckte att det var väldigt svårt att hitta på ord och formuleringar och de kände sig hämmade. De uttryckte även att de helt enkelt hade svårt att hitta på saker som de ville ha och tenderade att fokusera på de problem som tomten har i dagens läge, såsom insyn och områden med våtmark, och olika åtgärder för förbättring snarare än nya idéer. Det fanns heller inga känslor nedskrivna - deltagarna fokuserade på träd som de ville spara, en ny parkeringsyta eller att hugga ner träd som skymde solen.

Susanne lämnade in några minuter senare och hade skrivit en hel sida full, det vill säga 17 rader. Här fanns en mängd idéer för förbättringar och ungefär lika många punkter där hon tog upp problemområden på tomten. Inte heller här fanns känslor som kunde förklara en karaktär.

Under stegets gång diskuterades det lite sinsemellan om vissa ord som de letade efter eller om hur svårt de tyckte att det var att hitta på saker att skriva.

Steg 2 – Enkät

Steg 2 utgjordes av en enkät där olika frågor ställdes till deltagarna. Detta steg var mer styrt än föregående.

Metod och genomförande

En enkät delades ut till samtliga deltagare där de ombads svara på frågor angående trädgårdens utformning och dess nuvarande kvaliteter. Svaren skulle ges på tre olika sätt; genom att stryka under det mest giltiga alternativet/alternativen, genom att skriva fritt, eller genom att sätta en asterisk framför frågan - vilket betydde att de inte hade någon speciell preferens på den punkten. Enkäten syns på *Bild 1* nedan.

Frågorna utformades på ett sådant sätt att så många aspekter som möjligt av en trädgårds utformning skulle kunna besvaras. Frågorna fokuserade kring allt från skötselgrad och materialval till tidpunkten då deltagarna vistas på olika platser eller vad de tycker är vackert eller fult i en trädgård.

Sju av de 11 frågorna hade svarsalternativ för att underlätta för deltagarna. De flesta av dessa frågor hade också ett svarsalternativ som löd ”övrigt” vilket gjorde att de hade möjlighet att brodera ut ett svar vid behov. Ett par frågor hade inga svarsalternativ alls - svarsutrymmet utgjordes av ett flertal tomma rader där de kunde skriva som de önskade utifrån en given frågeställning. Den sista frågan i formuläret gav möjlighet för deltagarna att ta upp eventuella frågeställningar som inte redan tagits upp.

Tanken med enkäten var att utforma och prova en övning där deltagaren fick hjälp med ord och uttryck där det skulle uppfattas som mycket enkelt att besvara alla frågor rörande aspekter kring en trädgårds utformande.

Steg 2: Enkät: Hur ser din drömträdgård ut? Ditt namn: _____

Vilken skötselnivå vill du ha?

→ lättskött   → medel   → avancerad skötsel

Hur vill du ha din trädgård uppdelad?

→ små rum   → varierat   → ett enda stort rum

Vistas du idag på din tomt på olika ställen under olika delar av dygnet? Beskriv.

Vilka aktiviteter vill att trädgården ska rymma?

→ fest   → vila och reflektion   → spel och sport
→ arbete   → äta mat   → fika
→ lek   → sola   → övrigt _____

Vilka praktiska behov behöver uppfyllas? Plats för:

→ soptunna   → parkering   → båt
→ övrigt _____

Vilka funktioner vill du att trädgården ska innehålla?

→ berså   → pergola   → hammock
→ damm   → swimmingpool
→ grill   → kase
→ vindskydd   → skuggplats   → häck
→ insynsskydd, om JA – varifrån? _____
→ egen odlingsverksamhet: köksodling   prydnadsodling
→ fruktträd och bärbuskar   → djurliv (fjärilar, fåglar)   → övrigt _____

Vad tycker du är vackert?

→ grönt och lummigt   → stenträdgård   → grönt året runt
→ blomsterprakt   → raka linjer och ordning   → klassiskt med fornklippning
→ nyttoträdgård   → parkkänsla   → övrigt _____

Vad tycker du är ful? (kanske en viss färg, insekt, växt, stil, form, material eller objekt såsom trädgårdstontrar)

Vilken är din favoritplats på tomten?

Vilka material föredrar du?

→ trä   → sten   → växter
→ stål   → gjutjärn   → glas
→ keramik   → tyg   → sand/grus
→ övrigt _____

Finns det något i den nuvarande trädgården som du speciellt vill behålla?

Övriga tankar:

Bild 1. Bilden visar hur enkäten i Steg 2 utformades. Här är den något komprimerad för att passa sidans layout – ett par av de tomma svarsraderna har tagits bort. Enkäten är utformad så att den ställer frågor kring många olika aspekter som har att göra med en trädgårds utformning. Om deltagarna inte brydde sig om vilket alternativ som de tyckte bäst om ombads de sätta dit en asterisk i framför frågan.

Resultat

Märit, Anette och Karl lämnade in sina papper efter tio minuter medan Susanne som tog ett par minuter extra på sig. Susanne och Anette skrev mycket på de frågor som man kunde skriva fritt på och satte aldrig ut en asterisk på dessa frågor. De skrev utförligt på de tomma raderna och verkade inte ha problem att uttrycka sig.

Märit och Karl var däremot fåordiga på dessa rader, och det var endast Märit som slutligen skrev ett par ord på en av dessa. Karl svarade genom att sätta asterisker framför samtliga dessa frågor.

Steg 3 – Välja bilder och svara på frågor

Under detta steg presenterades ett antal bilder för deltagarna som de skulle ta ställning till för att sedan svara på ett kort formulär.

Metod och genomförande

Steg 3 bestod i att deltagarna fick åtta bilder framför sig som visade trädgårdar i olika stilar. De ombads välja den trädgård/de trädgårdar som de tyckte bäst om och samtidigt försöka bortse från ekonomiska aspekter eller om trädgården de valde inte skulle få plats på just deras tomt.

Syftet med övningen var att ge deltagarna inspiration och en möjlighet att uttrycka sig i ord med hjälp av en bild. Förhoppningen var att de skulle få lättare att hitta ord med utgångspunkt i en bild och samtidigt hjälpa dem att sätta ord på sina drömmar.

Då de bestämt sig för en trädgård fick de svara på en enkät som innehöll tre frågor;

- *Varför har du valt den här bilden?*
- *Vad är det som tilltalar dig på bilden? (exempelvis färgerna, formen, känslan, utsikten, växterna, byggnaderna, skötselnivån, materialvalen?)*
- *Finns det någon detalj i bilden som du inte är så förtjust i?*

Bilderna föreställer trädgårdar eller parker med olika karaktär. De olika stilarna är morisk trädgård (1), privat engelsk trädgård (2), modern park (3), barockpark (4), engelsk landskapspark (5), klosterträdgård (6), Arts- and Craftsträdgård (7) samt en japansk trädgård (8). Bildernas URL-adresser och trädgårdarnas namn finns endast i bildförteckningen då dessa namn inte heller delgavs deltagarna. Vissa av bilderna är tagna i kända trädgårdar, men deras status har inte relevans för undersökningen.

1. 2.

3. 4.

5. 6.

7. 8.

Bild 1-8. Bilderna ovan användes i steg 3 för att ge deltagarna inspiration. Deltagarna fick sedan svara på ett frågeformulär.

Resultat

Deltagarna tyckte att det var lätt att välja bild/bilder men svårare att skriftligen svara på frågorna i frågeformuläret. De valde bild efter bara ett par minuter men spenderade uppemot tio minuter med skrivdelen. Det tog cirka femton minuter för dem att slutföra övningen. Susanne höll på i tjugo minuter och medan hon gjorde klart sin enkät spenderade de resterande tre deltagarna fem minuter med att bara titta på bilderna ännu en gång. De sade att de tyckte att det var en trevlig övning med vackra bilder som de kunde drömma sig bort i.

Steg 4 – Post it-lappsövning

I detta steg nyttjades post it-lappar och en plan över trädgården vid sjön Erken i syfte att få deltagarna att koppla en händelse eller objekt till den specifika platsen.

Metod och genomförande

Steg 4 var ursprungligen konstruerat så att deltagaren skulle placera ut post it-lapparna direkt på tomtplanen. Under testsessionen upplevde dock testpersonen att detta steg var svårt att genomföra eftersom han tyckte att planen i sig utgjorde en onödig press i stegets inledande moment. Han föreslog därför att planen inte skulle presenteras förrän då deltagaren färdigställt post it-lapparnas innehåll.

Alla deltagare fick således varsin hög post it-lappar och ombads skriva ner stödord eller skissa bilder som förklarade deras vision för trädgården. De fick förklarat för sig att de antingen kunde skriva ner faktiska objekt såsom *hammock* eller *björk*, eller mer känslolagrade ord såsom *lummigt* eller *rofylt*. De fick veta från början att de sedan skulle sätta upp dessa lappar på en skallös plan över tomten, men den presenterades inte förrän skrivprocessen slutförts.

När de skrivit klart sina lappar fick de en plan över tomten framför sig och de ombads placera ut de olika lapparna där de ville ha den aktuella funktionen eller karaktären. Deltagarna fick ingen tidsbegränsning.

Tomten är idag nästan helt obebod eftersom den nyligen blivit rensad och de flesta större träd har tagits ned. Det återstår endast ett tiotal större träd i norr och en längre granhäck längs den östra tomtgränsen. Tomten är relativt okomplicerad och deltagarna känner den väl, vilket innebar att det inte fanns någon mening med att göra en detaljerad plan eller jobba med skuggningar eller andra drag som kunde göra den mer lättförståelig för dem.

Tanken med steg 4 var att koppla det som deltagarna lärt sig i steg 2 och 3 till själva planen och den faktiska tomtens förutsättningar.

Resultat

Deltagarna tyckte att övningen var roligast av dem alla men också svår. De fastnade lätt på stavningen av de olika orden och eftersom det var mycket klistrande och grejande med lapparna hade vissa svårt att koncentrera sig. Eftersom lapparna var skrikiga till färgen och planen var stor upplevde några att det blev svårt att prestera på grund av pressen de kände inför att producera något bra. Deltagarna valde att lämna in sina övningar efter ungefär tio minuter.

Anette och Karl som inte hade mycket erfarenhet av trädgårdsarbete eller trädgårdar i allmänhet, fann denna övning svårare än Märilt och Susanne som

hade mer kunskap i ämnet. Samtliga deltagare använde ord som beskrev faktiska objekt snarare än känslor.

Steg 5 – Responsenkät

Deltagarna fick slutligen svara på en responsenkät som ställde frågor om de olika stegen som de utfört.

Metod och genomförande

Responsenkäten bestod av fem frågor på ett papper. Mellan frågorna fanns luft som erbjöd deltagarna gott om plats att svara på frågorna. Frågorna utvecklades först och främst för att ge undersökningen ett relativt otvetydigt resultat att utgå ifrån.

- *Vilken metod/metoder tyckte du att det var enklast att uttrycka sig i?*
- *Vad var det som gjorde den bra?*
- *Vilken metod tyckte du var svårast att uttrycka dig i?*
- *Varför var den svår?*
- *Hur hade den svåra metoden kunnat göras bättre?*

När dessa frågor besvarats lästes de igenom och sedan fick deltagarna muntligen i grupp utvärdera hela undersökningen från steg 1 till steg 4.

Resultat

Deltagarna påbörjade enkäten men stannade upp ganska snart och fann det svårt att besvara frågorna. De förhörde sig därför om det fanns en möjlighet för dem att också kunna värdera de olika stegen utifrån en skala. Därför gjordes snabbt en skala från 1-5 som de kunde kryssa i utöver den enkät som de redan besvarat. På detta sätt blev det lättare att utläsa hur de upplevde hela undersökningen. 0 betydde att steget var dåligt och 5 att steget var mycket bra.

Diskussionen efteråt blev livlig och positiv. Deltagarna var positivt överraskade över hur mycket de faktiskt lyckats åstadkomma och kände att de slutligen kunde förklara sin vision på ett bra sätt. De kände också att de kunde komma på nya saker för varje steg. En av deltagarna gillade ordningen, men trodde inte att hon skulle ha kunnat prestera så bra på steg 4 som hon gjort om det steget legat tidigare i ordningen. Samtliga deltagare ansåg att det var bra att komplexiteten hela tiden trappats upp.

	Steg 1	Steg 2	Steg 3	Steg 4
Deltagare 1	1,5	2,5	5	5
Deltagare 2	3,5	3,5	4,5	5
Deltagare 3	2,5	4,5	4,5	4,5
Deltagare 4	2	2,5	3	5
Sammanlagd poäng: (av 20)	9,5	13	16	19,5

Tabell 1. Deltagarnas värdering av de olika stegen där 0 = dåligt och 5 = mycket bra. Värderings-skalan föreslogs av deltagarna själva som tyckte att denna typ av svarsmetod saknades.

Då responsenkäten hade lämnats in kunde ett sammanfattande resultat presenteras i en tabell. Denna tabell baseras endast på den skriftliga delen av responssteget och samtliga deltagares kommentarer finns med, fastän de var mycket lika i sin formulering vissa gånger. Orsaken till att det inte finns fyra kommentarer på alla steg beror på att alla inte svarade på alla frågor.

	Bra	Dåligt
Steg 1 – Referens	Lätt om man har trädgårdsvana	Inte så varm i kläderna ännu, svårt att komma på vad man ville ha, svårt att komma på ord, svårt att hitta på egna förslag
Steg 2 – Enkät	Bra med alternativ, bra alternativ	Man kunde inte ha egna idéer
Steg 3 – Bilder och frågeformulär	Lätt att föreställa sig, bra komplement, lätt att föreställa sig, bra att se förslag	Svårt att skriva
Steg 4 – Post it-lappsövning	Man fick verkligen tänka efter, lätt att ändra sig, lätt att placera post-itsen, bättre överblick	Prestationsångest hos vissa

Tabell 2. Sammanfattning av deltagarnas egna kommentarer om de olika stegen baserade på det femte stegets skriftliga del.

För att veta om undersökningens resultat överensstämte med verkligheten ombads deltagarna också att läsa igenom denna uppsats då den var färdigställd. Det visade sig att de kände sig nöjda med innehållet och inte hade något att anmärka på.

Diskussion

Deltagarna tyckte att det var svårt att uttrycka sig i **steg 1**, referensunderlaget, vilket både är förståeligt och väntat, eftersom steg 1 var menat att fungera som just en referens. Susanne var redan från början trädgårdsintresserad och har hög utbildning, vilket gjorde skrivandet lätt för henne, medan Märit saknade läs- och skrivvana och därför stötte på problem.

Under **steg 2**, enkäten, pratade deltagarna mycket lite med varandra och skrev under tystnad vilket tyder på att enkäten fungerade som ett verktyg som hjälpte dem att hålla igång tankarna och utveckla idéer. Fastän både Karl och Märit svarat relativt kort i enkäten i steg 2 var det mycket mer information än den de gav i steg 1, vilket visar att det är mer givande att jämföra varje individs resultat med hans/hennes egna övriga steg, än att jämföra de olika individerna sinsemellan. En av deltagarna efterfrågade mer utrymme för egna idéer, vilket borde gå att anpassa genom att ställa extrafrågor eller ge extra utrymme för egna funderingar.

Deltagarna tyckte att det var lätt att välja bilder i **steg 3** men att det var svårare att svara på frågorna i frågeformuläret. Genom att istället föra en öppen diskussion kring bilderna skulle deltagarna få det lättare att uttrycka sig och sina idéer.

Steg 4, post it-lappsövningen, innebar prestationsångest för vissa, men var först och främst en rolig och utvecklande övning enligt deltagarna. För att göra steget än mer produktivt kunde steget utformats så att deltagarna inte alls fick veta att de senare skulle placera lapparna på planen över tomten.

Testundersökningen som genomfördes ledde till en större förändring i steg 4. Förändringen var troligtvis positiv eftersom det ledde till att deltagarna inte behövde fundera över kopplingen mellan funktion och faktiskt placering på tomten, och kunde därför producera fler ord och fler post it-lappar.

Deltagarna satt hela tiden vid samma bord, vilket innebar både fördelar och nackdelar. De kunde diskutera svåra ord med varandra och kände att de kunde ta tid på sig eftersom det oftast fanns en annan deltagare som höll på lite längre. Eftersom de inte satt avskilt från varandra kunde de dock aldrig få det helt tyst omkring sig och det blev svårare för dem att fokusera. Några deltagare fann det svårt att utföra steg 4 eftersom de fick prestationsångest då de visste att de andra deltagarna såg vad de gjorde. En lösning vore att separera deltagarna i denna övning för att ge dem större frihet och mindre press från omgivningen. I en situation mellan en landskapsarkitekt och en brukare sker dock vanligtvis ett mer informellt samtal, vilket innebär att brukaren förväntas svara relativt snabbt på landskapsarkitektens frågor. Det innebär att alla svar kanske inte alltid är genomtänkta eller särskilt talande. På samma sätt är landskapsarkitekten utsatt för tidspress – han eller hon måste komma på vilka frågor som ska ställas. Genom att använda sig av alternativa lösningar såsom de som presenterats i detta arbete, kanske denna kommunikation kan förbättras.

Deltagarna efterfrågade mer arbete i grupp, vilket skulle ha fungerat för dem i detta fall, men troligtvis inte i många andra fall, då det begränsas av hur många medlemmar som kan arbeta tillsammans med landskapsarkitekten under en gestaltungsprocess. Dock borde alla steg fungera väl i händelse av att fler än en brukare samarbetar.

Det faktum att deltagarna inte var nya bekantskaper för landskapsarkitekten kan också ha spelat roll. Deltagarna kände sig säkerligen mer trygga och avslappnade än om de vore för landskapsarkitekten helt nya kontakter. Det kan samtidigt ha inneburit att de inte sett lika allvarligt på uppgiften, och därför kanske inte varit lika noggranna och uppmärksamma som de borde. Det är dock inte troligt, eftersom uppsatsen skulle utmynna i ett faktiskt förslag och därför var viktigt för deltagarna.

Stegens ordning spelar roll i hur deltagarna presterar i respektive steg. Det är naturligt att deltagarna finner steg 1 svårast och steg 4 lättast, och desto mer så om deltagarna från början inte besitter några trädgårdskunskaper. Eftersom dessa deltagare inte har ett stort ordförråd i ämnet och därför har svårt att uttrycka sig av naturliga skäl, kommer de första stegen fungera som en typ av lektion och kommande steg kommer successivt att upplevas lättare. För de som redan är insatta i ämnet kommer andra faktorer att spela roll. Märit hade stora trädgårdskunskaper från början men hade problem med steg 2 på grund av att det förutsätter god skriv- och läsvana. Samtidigt skedde en gradvis ökning av stegens komplexitet. Från steg 1 till 2 skedde en förändring i och med att deltagarna fick hjälpande ord och begrepp att bygga sina förslag på. I steg 3 kunde deltagarna också utnyttja bilden som hjälpverktyg, vilket de senare kunde använda sig av i steg 4 där de, om de ville, kunde skissa sina olika förslag.

Något som framkom under undersökningens gång var deltagarnas ovilja – eller okunskap – att använda sig av känslor, något som också Jenny Forslund kunde konstatera i sitt arbete med sina deltagare (2009, s. 6). Detta beror troligtvis på att deltagarna, både Forslunds och mina, är ovana att tänka på det sättet. Att tänka i känslor och karaktärer istället för i former, objekt eller faktiska ting är svårt om man inte är van vid tankesättet. För att hjälpa deltagarna med detta skulle kanske en kort introduktion om tillvägagångssättet ha kunnat presenteras för dem, tillsammans med ett par exempel.

Ytterligare en aspekt som kom upp och som speglades i Forslunds arbete (2009, s. 6) var det faktum att deltagarna verkade ogilla att skissa, troligen till följd av prestationsångest, i en av hennes övningar. Det är svårt att ändra människors uppfattning om en sådan sak, men en åtgärd kan vara att låta flera deltagare skissa tillsammans på samma papper. Då blir inte den individuella insatsen lika tydlig och deltagarna kan känna sig mer trygga.

Landskapsarkitektens roll i samtliga steg har varit en viktig del i arbetsprocessen. Eftersom denna planerade arbetet innan och jobbade med att kunna vara flexibel kunde vissa oförutsedda händelser ordnas upp och korrigeras. Litteraturen var till god hjälp i denna aspekt eftersom den belyste ledarrollen i olika situationer och förberedelser kunde göras. Landskapsarkitektens viktigaste roll i processen var just ledarrollen, eftersom den insatsen drev arbetet framåt och ledde processen.

Ytterligare en aspekt att fundera över är tidsaspekten. Deltagarna hade möjligheten att jobba med stegen så länge de önskade, vilket de visste om redan från början. Fastän de hade denna möjlighet resulterade det i att tidsåtgången var relativt kort. Det beror antagligen på det faktum att de inte hade mer att tillägga, men det kan också bero på att de kände sig pressade av att lämna in snabbt. Om så är fallet är det viktigt att i en kommande process jobba med deltagarnas inställning och få dem att känna sig lugna med sin prestation och trygga i situationen.

Deltagarna hade som sagt en möjlighet att läsa det färdiga resultatet, vilket visade att de kände sig nöjda med sättet som de framställdes på och hur deras idéer tolkats. Däremot går det inte att vara helt säker på hur stegen fungerat förrän den färdiga gestaltningen har producerats och presenterats för dem. Det har dock inte varit den huvudsakliga frågan i detta arbete. Det allra viktigaste har varit att lyfta fram ämnet och att uppsatsen kan presentera ett underlag för fortsatta diskussioner.

Förhoppningen med undersökningen var att utröna vilken eller vilka tillvägagångssätt som fungerar bäst i fråga om kommunikationsmöjligheter mellan landskapsarkitekt och brukare, men slutsatsen blir att samtliga steg behövs för att få en fungerande kommunikation. Dessa steg utförs med fördel tillsammans med en rundtur i trädgården samtidigt som landskapsarkitekten och kunden kan föra ett samtal om hur den ska/kan komma att se ut. Undersökningen visade att samtliga medlemmar utvecklat sina idéer under stegens gång med tanke på att steg 4 är mer utarbetad än referensunderlaget i steg 1. Referenssteget behöver inte upprepas i samtliga tänkta situationer, men kan fungera som en viktigt inledande fas där deltagarna lär känna sina behov och idéer utan att bli påverkade av yttre omständigheter. Resterande steg samverkar för att slutligen utmytna i en helhetsbild av hur brukaren helst ser sin trädgård utförd. Ju större kunskaper deltagaren besitter från början inom trädgårdsämnet desto färre steg behövs utföras, men det skadar inte att få en så djup och fullständig kommunikation som möjligt.

Referenser

de Laval, Suzanne (1997). *Planerare och boende i dialog – Metoder för utvärdering*. Stockholm: Kungliga Tekniska Högskolan.

Forslund, Jenny (2009). *Bilden som kommunikationsverktyg*. Institutionen för Stad och Land: Uppsala.

Hallgren, Lars & Ljung, Magnus (2005). *Miljökommunikation – aktörsamverkan och processledning*. Lund: Studentlitteratur.

Kim Berg, Insoo & De Jong, Peter (2006). *Att bygga lösningar – En lösningsfokuserad samhällsmodell*. Stockholm: Mareld.

Bildförteckning

Bilderna som användes i steg 3 är tagna från nedanstående webbsidor. Samtliga tillgängliga: den 24 april 2010.

Bild 1: Alhambra. 2006. Hemsida: Spanish Senses.
><http://www.spanishsenses.com/images/alhambra.jpg><

Bild 2: Vild trädgård. 2008 . Hemsida: Otilias veranda.
>http://3.bp.blogspot.com/_2zuxWkxiaAs/SI4JqKueGoI/AAAAAAAAAB4c/f0J3udzRO0g/s400/wild-garden.gif<

Bild 3: Parc André Citroen. 2008. Hemsida: Blogspot House Plants.
>http://blogginghouseplants.blogspot.com/2008_02_01_archive.html<

Bild 4: Villa Lante. 2010. Hemsida: The Arnold Arboretum of Harvard Univ.
> <http://arboretum.harvard.edu/programs/ld/news.html><

Bild 5: Stourhead. 2008. Hemsida: Garden Visit. Com.
> http://www.gardenvisit.com/garden/stourhead_garden <

Bild 6: San Paulo Fuori le Mura. Hemsida: Rustichelli.
> http://www.rustichelli.net/roma/index.php/San_Paolo_fuori_le_Mura.html <

Bild 7: Cloudehill. 2009. Hemsida: Blogspot Art and Architecture Mainly.
> <http://melbourneblogger.blogspot.com/2009/07/garden-design-cloudehill.html> <

Bild 8: Daikakuji. 2007. Fotograf: Cocomocomo. Hemsida: Panoramio.
> <http://www.panoramio.com/photo/2787431> <